

Matkailu ja maisemanhoito

Miksi maisemanhoitoa?

Maisemanhoidon avulla yritys saa tukea myyntiin ja markkinointiin sekä asiakkaiden viihtyvyyteen. Ensivaikutelma on erittäin tärkeä tekijä asiakkaan muodostaessa käsitystään yrityksestä. Siisti, turvallinen ja monimuotoinen ympäristö antaa mielikuvan asutusta, elävästä ja lumoavasta paikasta, jonne halutaan tulla uudestaan ja jota halutaan suositella omille tuttavilleenkin. Hoidettu ympäristö ja maisema ovat yhä vahvemmin osa yrityksen laatua ja osoitus yrityksen vastuullisuudesta.

Maisemaa avaamalla saadaan luonto- ja kulttuurikohteita esille. Piilossa olevaa kohdetta on vaikeaa esitellä saati tuotteistaa. Esimerkiksi järvimaisemat ovat turhan usein puskituneet umpeen ja vanhat rakennukset ränsistyneet. Kunnostuksen avulla saadaan alueelle esille uutta sisältöä ja maisemaan kiintopisteitä, jotka saavat matkailijoita pysähtymään ja kiinnostumaan. Laiduntavat eläimet tekevät maisematyötä, mutta ne ovat myös maaseutumatkailun vetovoiman muodostajia.

Mitä olisi mahdollista tehdä?

Helppointa on lähteä liikkeelle oman maaseutumatkailuyrityksen ympäristöstä, pihapiiristä, rakennuksista, teidenvarsista ja rannoista. Vanhojen käytöstä poistettujen koneiden ja tavaroiden hävittäminen on kiireellisimpiä toimia. Käytettävät koneet olisi syytä säilyttää katoksissa tai muutoin ojennuksessa. Pihasuunnittelun avulla on mahdollista erottaa tilan eri toiminnot omille alueilleen maisema ja viihtyisyys huomioon ottaen. Ränsistyneiden rakennusten korjaaminen, maalaaminen tai jopa purkaminen vaikuttavat paljon alueen ilmeeseen.

Pusikoiden ja teiden varsien raivaus antavat elävän ja siistin kuvan paikasta. Saattaapa tilalta löytyä erityiskohteita kuten perinnebiotooppeja tai arvorakennuksia, jotka kannattaa kunnostaa. Myös eläimet ovat tehokkaita ja ympäristöystävällisiä luonnon- ja maisemanhoitajia. Jos maanomistaja ei itse käytä hoidettavaa aluetta laidunalueena, alue voidaan vuokrata laitumeksi tai alueelle voidaan hankkia vuokraeläimet.

Matkailun vetovoiman kannalta maisemaa ja vaikkapa vesistöjen kuntoa kannattaa hoitaa esimerkiksi kylätasolla. Alueen yleisilmettä voidaan kehittää yhteistuumin: hoidettu maisema luo myös asumisviihtyisyyttä. Paikallisen, yhteisen aktiivisuuden avulla luodaan yhdessä maaseudun elinvoimaa. Arvokkaat maisema-alueet ja kulttuurihistorialliset ympäristöt kannattaa tuoda esille yhteiseksi voimavaraksi. Kehittämiskohteita on mahdollista nostaa keskusteluun muun muassa kyläkävelyjen ja kyläsuunnitelmien avulla.

Kyläkävely on hyvä keino koota kyläläiset yhteen ideoimaan maiseman hoitoa. Maa- ja kotitalousnaisten palvelussa asiantuntijan kanssa kävellään etukäteen sovittu reitti ja pysähdytään niihin kylämaiseman kohteisiin, joista halutaan keskustella. Leppoisan, 2–3 tuntia kestävä kävelyn aikana jokainen voi kertoa mielipiteitään, jolloin saadaan tietoa, miten maisemaa halutaan kehittää. Maisemanhoidon neuvojan kanssa ideoidaan käytännön toimenpiteitä ja tutustutaan kylämaisemahankkeiden rahoitusmahdollisuuksiin. Kyläkävelystä syntyy yhteistyönä ehdotukset jatkotoimenpiteistä.

Maisemanhoitosuunnitelmilla tai maisema-asiat sisältävällä kyläsuunnitelmalla on mahdollista määrittellä hoito-ohjeet, toimenpiteet ja rahoitus, joilla kylämaisema kohteineen saadaan kunnostettua. Suunnitelmat ovat työkalu yhteisen maiseman hoidon suunnitteluun ja toteutukseen.

Avainasia on löytää hyvä yhteistyö alueen ihmisten, yhdistysten, yritysten ja muiden toimijoiden kesken.

Maiseman siistimisen ja avaamisen lisäksi luonnon tavoittamiseen kannattaa kiinnittää huomiota. Luontoliikuntapaikkojen ja virkistyskohteiden rakentaminen tuo uusia mahdollisuuksia luonnosta nauttimiseen. Kohteet vaativat kuitenkin säännöllistä huoltoa ja kunnossapitoa viihtyisyyden ja turvallisuuden varmistamiseksi.

Mistä rahoitusta?

ELY-keskukset edistävät kulttuuriympäristön hoitoa ja kulttuuriperinnön vaalimista muun muassa myöntämällä rakennusperinnön hoitoavustuksia ja päättämällä rakennussuojelulain mukaisesta rakennussuojelusta. Rakennusperinnön hoitoon voidaan myöntää avustuksia kulttuurihistoriallisesti merkittävien, säilytettäväksi tarkoitettujen rakennusten kunnostukseen. Avustukset myönnetään ensisijaisesti rakennusten ulkopuolisiin korjaustoimenpiteisiin. Tukea voivat hakea yksityiset kansalaiset, kunnat ja yhteisöt. Lisäksi Museovirasto jakaa vuosittain entistämisavustuksia valtakunnallisesti merkittävien, kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten restaurointiin ja konservointiin. Avustuksia myönnetään ensisijaisesti rakennussuojelulla suojeltuihin kohteisiin tai kohteisiin, joiden kunnostus edellyttää antikvaarista asiantuntemusta.

Avustuksia vesistöjen kunnostuksiin on mahdollista hakea esimerkiksi maakunnan liittojen, ELY-keskusten, maaseudun kehittämissyhistysten sekä kuntien kautta. Kunnostuksen vetäjänä toimii yleensä kunta, osakaskunta, vesiensuojelu- tai hoitoyhdistys. Julkista ja EU:n rahoitusta voidaan myöntää hankkeille, joilla on huomattavaa yleistä merkitystä vesistön käytölle tai suojelulle. Kunnostushankkeiden käynnistämisen edellytyksenä on kirjallisen aloitteen tekeminen ELY-keskukseen, joka voi lisäksi antaa asiantuntija-apua hankkeiden valmisteluun sekä kunnostustöihin. Osassa rahoitustavoista toinen puoli hankkeiden kustannuksista katetaan paikallisella rahoitusosuudella, johon voi sisältyä myös talkootyötä.

Viljelijöiden on mahdollista hakea maatalouden ympäristötukea ympäristön ja kulttuurimaiseman hoitoon. Perustuen toimenpiteisiin lukeutuu muun muassa luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpito. Eryistukea voi saada esimerkiksi monivaikutteisen kosteikon hoitoon, luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen sekä perinnebiotooppien hoitoon. Lisäksi on mahdollista saada ei-tuotannollisten investointien tukea perinnebiotooppien ja monivaikutteisten kosteikoiden perustamiskustannuksiin. ELY-keskuksesta saa myös hoito-ohjeita vaikkapa arvokkaiden perinnebiotooppialueiden hoitoon.

Laiduntamiseen on mahdollista saada tukea osana maatalouden ympäristötukea. Laidunnuksessa hyödynnettäviä ympäristötuen erityistukimuotoja ovat perinnebiotoopeille, luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseksi sekä suojavyöhykkeiden hoitoon maksettavat tuet. Hyväksyttäviä kustannuksia ovat esimerkiksi aitausten materiaali- ja työkulut, raivaus- ja niittokustannukset ja eläinten kuljetus. Tukea haetaan keväisin 5-10 vuoden sopimuksina ELY-keskuksesta.

Myös rekisteröityjen yhdistysten on mahdollista hakea perinnebiotooppien hoitoa, monivaikutteisen kosteikon hoitoa sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämistä koskevia maatalouden ympäristötuen erityistukisopimuksia, jos haettavan erityistukisopimuksen toimenpiteet tukevat paikallisen toimintaryhmän kehittämissuunnitelman tavoitteita ja sopimusalue sijaitsee toimintaryhmän alueella. Lisäksi yhdistyksille myönnetään ei-tuotannollisten investointien tukea perinnebiotooppien ja monivaikutteisten kosteikoiden perustamiskustannuksiin. Perustamisen osalta voidaan rahoittaa muun muassa perinnebiotoopin aitaamisen sekä pensikon ja puuston alkuraivauksen ja raivausjätteen poistamisen kustannuksia. Lisäksi toimenpiteisiin voidaan sisällyttää alueella olevien rakennelmien ja perinteisten latojen säilyttäminen ja kunnostaminen.

Rahoitusta kulttuuriympäristön parantamiseen ja kunnostuksiin liittyviin hankkeisiin ja maisemanhoitosuunnitelmiin voivat saada esimerkiksi kyläyhdistykset Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman rahoituksena ELY-keskusten ja toimintaryhmien kautta. Hoito- ja suunnittelutöiden lisäksi rahoitusta voi saada esimerkiksi koordinoitihankkeitten kautta pieniin yleishyödyllisiin investointeihin kuten yhteisten rakennusten kunnostamiseen ja maisemanhoitoon liittyvien koneiden hankintaan.

Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisilla luonnonhoitohankkeilla voidaan esimerkiksi kunnostaa elinympäristöjä ja hoitaa maisemaa, tehdä metsätalouden vesiensuojelutöitä sekä suunnitella metsien virkistys- ja monikäyttöä. Hankkeet suunnitellaan ja toteutetaan alueellisen metsäkeskuksen valvonnassa, mutta yhteistyössä maanomistajien kanssa. Hankkeet rahoitetaan muun muassa valtion, kuntien ja EU:n tuella.

Mistä töiden tekijöitä ja osaamista?

Moneen maisemanhoitotyöhön on riittävä osaaminen ja konekanta maaseutuyrittäjällä itselläkin. Luonto- ja maisemapalveluita tarjoavilla yrityksillä on usein erityisosaamista vaativien kohteiden töihin. Saattaa olla järkevintä hankkia suunnitteluun asiantuntija-apua ja teettää perustöitäkin urakoitsijoilla. Näin itselle jää enemmän aikaa itselle keskeisimpään työhön, matkailuyrityksen toiminnan pyörittämiseen.

Luonnon- ja maisemanhoitoon liittyviä palveluita ja tietoa tarjoavat muun muassa:

Mökkitalkkarit: <http://www.mokkitalkkarit.net/>

Omakotitalkkarit: <http://www.omakotitalkkari.fi/>

Maa- ja kotitalousnaiset:

https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/MKN_SIVUSTO/13_MAISEMA/01_Suunnittelupalvelut

Laidunpankki (eläimiä maisemanhoitajiksi): <http://www.laidunpankki.fi/>

Viheraluerakentajat ry: <http://www.viheraluerakentajat.fi/>

Viheraluesuunnittelijat ry: <http://www.viheraluesuunnittelijat.fi/>

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto ry: <http://www.m-ark.fi/>

Metsäkeskukset: <http://www.metsakeskus.fi/>

ELY-keskukset: <http://www.ely-keskus.fi/>

Maaseutuvirasto (ympäristötuki):

<http://www.mavi.fi/fi/index/viljelijatuuet/maataloudenymparistotuki.html>

Leader-toimintaryhmät: <http://www.maaseutu.fi/fi/index/leader/toimintaryhmat.html>

Lisätiedot ja teksti: Juha Rutanen, Luonto- ja maisemapalvelut -teemaryhmä, puh. 040 5737 568, juha.rutanen@helsinki.fi